

TEMEIURI BIBLICE NOUTESTAMENTARE
CU PRIVIRE LA OFICIEREA
SFINTELOR TAINÈ ŞI IERURGII BISERICÈŞTI (II)

2. MIRUNGÈREA

Protopop dr. Ioan Bude

NEW-TESTAMENT BIBLICAL GROUNDS CONCERNING THE
OFFICIATION OF THE HOLY CHURCH SACRAMENTS AND
BLESSINGS (II)

Abstract: Addressing mostly priests and Religion teachers, but also any believer, the entire publicistic series that we commence at this point desires, in a straightforward, plain and clear manner (without proposing thematic biblical theology approaches, but by means of a rigorous selection of minimally commented texts), to bring forth again *The Truth* of the Holy Sacraments before the readers, whoever they might be or – why not? – lead the readers before *The Truth*, That „is the same for yesterday, today and forever” (*Jews 13, 8*): The Lord and Our Saviour, Jesus Christ, present, alive and active in all undertakings of His Church

Keywords: holy sacraments, blessings, biblical theology, Church

CAP. IV

SFANTA TAINA A MIRUNGERII ÎN EVANGHELIA A IV-A

Evanghelia a IV-a a fost și continuă să fie considerată, îndeobște, o „Evanghelie teologică”³⁷, iar autorul ei, Sfântul Apostol Ioan, a fost și este socotit a fi cel dintâi teolog al creștinismului.

Valoarea teologică a acestei Evanghelii, constă în perspectiva ei spirituală: ea dovedește identitatea dintre Iisus, Fiul Mariei din Nazaret și Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii. Această identitate dintre Iisus Cel prezent în istorie și Hristos Cel prezent în Tainele Bisericii, se reflectă, la Ioan, într-un mod

cu totul aparte, mai ales în făgăduința trimiterii Duhului Sfânt (cf. Marea Cuvântare de despărțire: *Ioan 14-16*), dar și în permanenta conlucrare (din veci) a Duhului cu Hristos, în Biserica Sa, fapt care amplifică dimensiunile și semnificațiile cultice, curente, ale Mirungerii, până la conotații universale, pancosmice. Drept aceea, în prezentarea și analiza textelor selecționate, nu vom scăpa din vedere principalele trăsături stilistice, care fac din Evanghelia a IV-a „o capodoperă teologică și literară”:³⁸ simbolismul ei nepereche, bogatul ei fond de expresii suprapuse și, în special, cuvântările Mântuitorului. Sfântul Apostol Ioan este singurul Evanghelist care consemnează în scrierea sa că toate cuvintele (învățătura) lui Iisus Hristos „**sunt duh și sunt viață**” (*Ioan 6, 68*). De fapt – așa cum vom vedea – la Ioan totul este numai duh și numai viață:

a). *Ioan 1, 7*: „**Acesta (Ioan Botezătorul, n.n.) a venit spre mărturie... ca toți să creadă prin el.**”

În gândirea creștinismului primar și în limbajul epocii apostolice, noțiunea de „**a crede**” echivala cu tot ceea ce ținea de procesul practic și complet al încreștinării: pregătirea apercceptivă (catehizarea), mărturisirea de credință, Botezul și, inevitabil, Mirungerea. Fără Mirungere (adică fără pecetluirea cu harul Duhului Sfânt), încreștinarea nu era deplină. De aceea, întotdeauna Botezul era nedespărțit de Mirungere, săvârșită inițial prin procedura „punerii mâinilor”, ca și la Hirotonie și Spovedanie (*Fapte 6, 6; 8, 14-17; 9, 17-18; 19, 6, ș.a*), iar mai târziu – din necesități practice, numai prin ungerea cu Sfânt Mir (*I Ioan 2, 20*).

Trebuie să mai amintim din timp în timp, că la data redactării scrierilor ioanice (anii 96-100), aceste noțiuni erau deja atât de limpezi, de cunoscute și de unanim acceptate de întreaga Biserică, încât, atunci când se vorbea de credință, sau despre cei ce cred, sau despre cei ce deja „L-au primit” pe Hristos, nu mai era nevoie de astfel de explicații, toate fiindu-le clare tuturor. Așa că, potrivit textului din *Ioan 1, 7* (și celorlalte care urmează), expresia „**ca toți să creadă**”, îi indică într-adevăr pe toți cei ce **au crezut** în venirea lui Mesia, chiar și înainte de apariția Lui (datorită proorociilor din Vechiul Testament), iar aici, datorită mărturiei Sfântului Ioan Botezătorul despre Logosul (Cuvântul) lui Dumnezeu întrupat și denumit de evanghelist „Lumină”. Cei ce se botează în Hristos „**cu Duh Sfânt și cu foc**”, se vor numi și ei „**neofiți**” sau „**luminați**”. Prin „**toți**” evanghelistul accentuează ideea de universalitate și unitate creștină, un deziderat încă neatins, din păcate, nici de lumea creștină de astăzi (cf. *Ioan 17, 20-21*).

b). *Ioan 1, 9*: „**Cuvântul era Lumina cea adevărată Care luminează pe tot omul care vine în lume.**”

Pe de o parte, aici se continuă – într-un fericit paralelism sinonimic – ideea din textul precedent, iar pe de altă parte, expresia „**Lumina cea adevărată**” reprezintă concluzia fiecărei liturghii la care participă și se împărtășesc „**credincioșii**” (adică cei ieșiți din catehumenatul Bisericii primare): „**Am văzut Lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc...**” Aceștia, înveșmântați

în alb, vor completa la infinit numărul metaforic al celor 144.000 de **pecetluiți**, fii ai Israelului încreștinat și vor sluji cu toții Liturghia cosmică, în cer, înaintea tronului lui Dumnezeu, bucurându-se veșnic, „ziua și noaptea” de ocrotirea Mielului-Hristos, în Împărăția „Cerului nou și a pământului nou”, ce va să fie (cf. *Apocalipsa 7, 3-9 și 14-17*).

c). *Ioan 1, 12-13*: „**Și celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, care ...de la Dumnezeu s-au născut.**”

Știm deja cine sunt „**cei care L-au primit** (pe *Hristos, n.n.*)” și „**care cred în numele Lui**”; aici, însă, ni se comunică o noutate: acestora El „**le-a dat putere**”, adică „**i-a îmbrăcat cu putere de sus**” (cf. *Luca 24, 49*), sau cu harul Duhului Sfânt, ca prin Mirungere „**să se facă fii ai lui Dumnezeu**”.

Este vorba de „**Duhul înfierii**” (hyotesia) din *Galateni 4, 4-7*³⁹, Care prin Taina Mirungerii, confirmă „nașterea cea de sus” a celot botezați (*Ioan 3, 7*). Ei devin „**fii ai lui Dumnezeu**” pentru că sunt „**născuți din apă și din Duh...**” iar „**ce este născut din duh, duh este**” (*Ioan 3, 5-6*). Așadar, în exprimarea Sfântului Evanghelist Ioan, toți cei ce au primit Botezul și Mirungerea, au deja parte de filiația divină, pentru că – zice el – direct „**de la (din) Dumnezeu s-au născut !**” (cf. și *I Ioan 5, 4*).⁴⁰

d). *Ioan 1, 14-17*: „**Și Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr... Și din plinătatea Lui noi toți am luat, și har peste har. Pentru că Legea prin Moise s-a dat, iat harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos.**”

Acest text face parte din Prologul (introducerea) Evangheliei a IV-a (*I, 1-18*) și nu are paralelă la sinoptici.⁴¹ În acest prolog sunt anunțate (doar schițat) temele majore ce urmează a fi tratate în cuprinsul Evangheliei: *viața, lumina, întunericul, adevărul, mărturisirea, mărirea* ș.a. Tot așa și Evangheliile sinoptice sunt precedate de câte o introducere, în care e descrisă metoda de lucru a autorilor,⁴² însă Prologul lui Ioan, ca și stilul lui, se deosebesc net de cele ale celorlalți evangheliști. Ioan nu consemnează nimic despre Nașterea și Copilăria lui Iisus, dar în schimb insistă asupra preexistenței și divinității Lui, precum și a Întrupării, toate fiind descrise imnologic⁴³. Sfânta Treime apare în Prologul Evangheliei a IV-a, în definiiri teologice, specifice limbajului ioaneic: Tatăl = Dumnezeu; Fiul = Logosul (Cuvântul), iar Duhul Sfânt = Viață, Har și Adevăr. În acest context, cuvântul „viață” (deși apare în Evanghelie de 36 de ori), niciodată nu definește un mod de existență biologică, ci adevărata viață, adică modalitatea omului de a trăi în Dumnezeu.⁴⁴

Afirmând în mod solemn Întruparea Cuvântului (Logosului = Fiului) lui Dumnezeu, v. 14 din textul nostru este de fapt o paralelă la alte trei texte biblice: două sunt din Noul și unul din Vechiul Testament. Mai întâi v. 14 este o paralelă chiar la vv. 1 și 2 ale Prologului: acolo, „**Cuvântul era la Dumnezeu**”, iar aici „**Se face trup**” – acum ! Acolo El „**era = preexista**”, iar aici și acum „**S-a**

făcut trup” și „Se sălășluiește între noi”. Deci „Cuvântul S-a făcut” = a devenit „trup” = sarx (carne, materie), adică exact natura umană pe care El Însuși a creat-o ! Însă cum anume S-a întrupat ?

„S-a pogorât din cer și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut Om”⁴⁵, zicem noi în *Mărturisirea de credință* (Crezul creștin).

Dar cum a fost cu puțință așa ceva ? Răspunsul ne vine și nouă din cer, ca și Sfintei Fecioare Maria, fiind consemnat întocmai în cel de-al doilea text paralel noutestamentar: „**Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine și puterea (harul, n.n.) Celui Preaînalt te va umbri...**” (*Luca 1, 35*). Adică minunea Întrupării a fost posibilă doar prin sfânta și dumnezeiasca Mirungere, mare cât o Cincizecime, săvârșită de Duhul Sfânt asupra Sfintei Fecioare Maria, dar și din vecie, asupra Fiului lui Dumnezeu, cum reiese din al treilea text paralel (vechitestamentar) din *Isaia 61, 1-2*: „**Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc... să vindec...să propovăduiesc... să slobozesc și să vestesc anul plăcut Dimnului.**”

Același v.14 ne mai oferă și alte noutăți, ca de pildă mărturia apostolică a Sfântului Evanghelist Ioan, despre imaginea revelată eshatologic a Cuvântului întrupat: „... și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr.” Când și unde a putut vedea Ioan „slava” Domnului ? “Și când și unde i s-a întrezărit lui și nu numai lui, ci și fratelui său Iacov și lui Petru, priveliștea eshatologică a Împărăției viitoare, în care Hristos va străluci mai tare decât soarele ? Desigur că atunci când Duhul Sfânt i-a „ocrotit”, i-a „umbrit” și i-a „miruit” pe ei și pe Iisus Domnul, dimpreună cu Moise și Ilie, în „raiul” cel de o clipă de pe Taborul preschimbat în „Sinaiul” Noului Legământ. Deci, textul nostru devine în același timp și o excelentă paralelă la relatările sinoptice ale acestui eveniment, despre care am tratat deja în capitolele precedente (*Matei 17, 1-8; Marcu 9, 2-10 și Luca 9, 28-36*).

În fine, vv. 16-17 revelează și clarifică tot ceea ce s-a afirmat până acum, expunând comparativ cele două iconomii (mozaică și creștină), asociate celor doi mijlocitori ai lor: Moise și Hristos. Pentru Sfântul Evanghelist Ioan, istoria mântuirii se întemeiază pe aceste două elemente fundamentale: darul credinței în Revelația provizorie a Sinaiului și harul adevărului împărtășit din plin, în revelația definitivă și în Sfintele Taine ale lui Iisus Hristos.⁴⁶

e). *Ioan 1, 32-34*: „**Și a mărturisit Ioan zicând: am văzut Duhul coborându-Se, din cer, ca un porumbel și a rămas peste El. Și eu nu-L știam pe El, dar Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: Peste Care vei vedea Duhul coborându-Se și rămânând peste El, Acesta este Cel ce botează cu Duh Sfânt. Și eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu.**”

Din cele de mai sus rezultă că Sfântul Ioan Botezătorul avea, într-un înalt grad de responsabilitate, conștiința că Dumnezeu l-a ales (cf. *Luca 3, 2*) și i-a

încredințat misiunea de a pregăti poporul în vederea iminentei sosiri a lui Mesia.

Din mărturisirea Sfântului Ioan reiese că el L-a recunoscut pe Mesia după descrierea pe care I-a făcut-o Acestuia Însuși Dumnezeu Tatăl, adică: din cerul deschis, Duhul Sfânt Se va pogorî și va rămâne peste „**Cel ce botează cu Duh Sfânt**”. Ioan nu amintește dacă Tatăl i-a comunicat chiar sub ce formă anume Se va pogorî Duhul, dar văzând porumbelul acela deosebit, venind „**din cer**” și planând insistent (rămânând) peste Iisus, pe când Domnul era în apa Iordanului pentru Botez, aceste indicii i-au fost suficiente spre a face două mărturisiri certe: „**Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii !**” (I, 28) și „**Acesta este Fiul lui Dumnezeu !**” (I, 34).

Se confirmă astfel, cu precizie absolută, că realul săvârșitor al Sfintelor Taine ale Bisericii, este Iisus Hristos, Cel „adeverit” prin „pogorârea” și „rămânerea” peste El a Duhului Sfânt și concomitent proclamat „Fiu iubit” de către Însuși Dumnezeu Tatăl. Iar Ioan Botezătorul va rămâne în istorie, nu numai martorul ocular al „Mirungerii” de la Iordan, nu numai singurul pământean (cu excepția Maicii Domnului), care s-a atins cu evlavie de creștetul lui Dumnezeu, ci și cel dintâi dintre pământeni care-L mărturisește pe Iisus ca „**Fiu**” și „**Miel**” (de jertfă) al lui Dumnezeu”.

f). *Ioan 1, 41*: „... **am găsit pe Mesia (Care se tâlcuiește Hristos) !**” „**Mesia**” este un cuvânt ebraic (*Mashiah*), preluat în grecește (*Messias*), cu semnificația de „**Uns**”. În Vechiul Testament, acest titlu se aplica împăraților, regilor, preoților, arhiereului, și proorocilor, toți fiind „**unși**” de către Dumnezeu și toți erau purtători ai harului, sau Duhului lui Dumnezeu (*Ruach Jahweh*), potrivit demnității publice cu care erau investiți.⁴⁷

Acest titlu i s-a dat și Mântuitorului Iisus Hristos, El fiind de fapt deținătorul lui autentic, pentru că numai El este singurul Care întrunește toate cele trei mari demnități sau slujiri în Persoana Sa și a fost uns de Duhul Sfânt și de Dumnezeu Tatăl, cu dumnezeiască Mirungere, ca Împărat, Prooroc (sau Învățător) și Arhiereu (sau Preot), încă de la zămislirea Lui din Sfânta Fecioară Maria. (*Luca 1, 35-38*)

Știm deja de proorocia lui Isaia despre (Mir)ungerea Lui Hristos de către Duhul Domnului (*Isaia 61, 1-3*), proorocie în care Iisus Se recunoaște pe Sine ca Uns (Mesia) al Domnului, spre împlinirea unor misiuni unice, mântuitoare pentru întreaga lume (*Luca 4, 18*). Iar în *Ioan 6, 27*, El vorbește despre Sine ca „**despre Cel pe Care Dumnezeu Tatăl L-a pecetluit**”, adică L-a sfințit (uns) și L-a trimis în lume (*Ioan 10, 36*)⁴⁸, să întemeieze o Împărăție a lui Dumnezeu și aici pe pământ – Biserica (*Matei 16, 18*) cu Tainele ei Sfinte, căreia să-i lase o Lege Nouă – Evanghelia și o nouă preoție harică (*Ioan 20, 21-23*).

Termenul de „**Mesia Care se tâlcuiește Hristos**”, nu se mai întâlnește niciunde în Noul Testament, decât numai în textul nostru (*Ioan 1, 41*) și tot în

Sfânta Evanghelie după *Ioan* (4, 25-26), acolo unde Iisus Însuși Se recunoaște ca atare.

De la această „tâlcuire”, în textele nou testamentare este utilizat mai ales echivalentul său grecesc, adică „**Hristos**” (de la verbul „hrizo” = a unge), cu același sens de „Unsul Domnului”. Iisus însă va prefera să evite cu grijă orice titlu mesianic (cu conotații politice, ca de pildă și cel de „**Fiul al lui David**”) însușindu-Și în schimb, frecvent, denumirea de „**Fiul Omului**” (cf. *Marcu* 8, 29-33; 16, 61), cu înțelesul umil și jertfelnic din *Isaia* 53, de „**Robul Domnului**” (*Ebed Jahweh*). Deci, Iisus este Fiul lui Dumnezeu, devenit prin Întrupare „Fiul Omului”, dar și „Unsul Domnului”, Care revarsă ungera Lui dimpreună cu harul și harismele Duhului Sfânt, peste toți care cred, se botează și se miruiesc în numele Lui (*Marcu* 16, 16). Din ungera și întreita Lui slujire, Hristos, Împăratul, Profetul și Arhiereul (*Evrei* 3, 1), a împărțit aceste slujiri și Apostolilor Săi, prin suflarea Duhului Sfânt asupra lor (*Ioan* 20, 21-23). Și tot așa, după numele Său – Hristos – toți ceilalți care cred și se botează și sunt pecetluiți cu harul Duhului Sfânt (prin Mirungere), se numesc, așa cum am mai spus: „unși”, „hristoși”, sau, pur și simplu „creștini” (*Fapte* 11, 26; *I Petru* 4, 16).

g). *Ioan* 1, 51: „**Adevărat, adevărat zic vouă, de acum veți vedea cerul deschizându-se și pe îngerii lui Dumnezeu suindu-se și coborându-se peste Fiul Omului**”.

În decursul istoriei biblice, cerul s-a deschis în mai multe rânduri: în visul lui Iacov de la Betel (*Facerea* 28, 11-22); în Noaptea sfântă a Nașterii Domnului (*Luca* 2, 13-14); la Botezul Domnului în Iordan (*Matei* 3, 16-17; *Marcu* 1, 10-11; *Luca* 3, 21-22) și cu prilejul morții martirice a Sfântului Ștefan (*Fapte* 7, 55-56).

Semnificația textului de aici este însă pur eshatologică, având paralele lămuritoare cu privire la confirmarea identității mesianice a Domnului, de către El Însuși, în Evangheliile după *Matei* și *Marcu*:

- *Matei* 16, 27: „**Căci Fiul Omului va să vină întru slava Tatălui Său, cu îngerii Săi; și atunci va răsplăti fiecăruia după faptele sale.**”

- *Matei* 26, 63-64: „**...Și arhiereul I-a zis: Te jur pe Dumnezeul Cel viu, să ne spui nouă de ești Tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu. Iisus i-a răspuns: tu ai zis! Și vă spun încă: de acum veți vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta Puterii și venind pe norii cerului!**”

- *Marcu* 14, 61-62: „**...Iarăși L-a întrebat arhiereul și I-a zis: ești Tu Hristosul, Fiul Celui binecuvântat ? Iar Iisus a zis: Eu sunt și veți vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta Puterii și venind pe norii cerului !**”

Ce bine era dacă la aceste răspunsuri s-ar fi adăugat acum și mărturiile celor trei Apostoli (Petru, Iacov și Ioan) despre cele descoperite lor în raiul cel de o clipă, al tainicei „Mirungeri” de pe Tabor ! Dar...

h). *Ioan* 2, 19,21: „**Dărămați templul acesta și în trei zile îl voi ridica... Iar El vorbea despre templul Trupului Său.**”

Cele două versete de mai sus fac parte dintr-o secțiune mai extinsă (2, 13-25), cunoscută sub numele de „**Episodul curățirii templului**”, episod cu importante semnificații simbolice.⁴⁹ De pildă, autorul face aici legătura cu templul cel preamărit prin prezența în el a lui Mesia (*Agheu 2, 7*), prevestind adevăratul Templu desăvârșit, care îi va cuprinde în el pe toți oamenii. Însă acest Templu mesianic nu va mai fi un templu zidit, o construcție, ci Hristos Însuși, Trupul Său, adică Biserica, cu toate Tainele și lucrările ei harice. Așadar, comuniunea dintre Dumnezeu și oameni nu se va mai realiza în „**temple făcute de mâini omenești**” (*Fapte 7, 48-51*; cf. *Ioan 4, 22-24*), ci în Însăși Persoana lui Iisus Hristos, Dumnezeu adevărat și Om adevărat. Pentru înfăptuirea acestui deziderat, era însă absolut necesar ca și natura umană să corespundă unui înalt nivel de înduhovnicire, fapt pe care Sfântul Apostol Pavel îl pronunțase deja sentențios, cu aproximativ o jumătate de veac mai înainte: „**Nu știți, oare, că și voi sunteți templu al lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi ?**” (*I Corinteni 3, 16; 6, 19*; cf. și *I Petru 2, 5*).

Este foarte limpede că fiecare creștin devine „**templu al lui Dumnezeu**”, prin *Botez*, *Mirungere* și prin toate celelalte *Sfinte Taine*.

i). *Ioan 3, 3, 5-8*: „**Răspuns-a Iisus și a zis: Adevărat, adevărat zic ție: de nu se va naște cineva de sus, nu va putea să vadă Împărăția lui Dumnezeu... de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu. Ce este născut din trup, trup este; și ce este născut din Duh, duh este. Nu te mira că ți-am zis: trebuie să vă nașteți de sus ! Vântul suflă unde voiește și tu auzi glasul lui, dar nu știi de unde vine, nici încotro se duce. Astfel este cu oricine e născut din Duhul!**”

Am reprodus aici o bună parte din dialogul lui Iisus cu Nicodim, mai exact, doar răspunsurile pe care Domnul i le dă acestuia. Observăm și de data aceasta⁵⁰ că deși Domnul nu pronunță explicit nici termenul „**Botez**”, nici „**Mirungere**”, El utilizează totuși trei expresii prin care definește teologic ambele Sfinte Taine: „**nașterea de sus**” (v. 3 și 7); „**nașterea din apă și din Duh**” (v. 5-6) și „**născut din Duhul**” (v. 8), toate cu paralelă în *Tit 3, 5*: „**nașterea din nou**”. Această renaștere spirituală „**din apă și din Duh**”, este specifică noii iconomii a Legământului celui Nou, semnificând puterea de viață făcătoare a Duhului Sfânt, mereu prezent și activ în Biserica lui Hristos.

j). *Ioan 3, 34b*: „**...pentru că Dumnezeu nu dă Duhul cu măsură!**” Se confirmă încă odată cele arătate până acum: infinitele valențe ale Mirungerii.

k). *Ioan 4, 10, 13-14*: „**Iisus a răspuns și i-a zis: Dacă ai fi știut darul lui Dumnezeu și Cine este Cel ce-ți zice: Dă-mi să beau, tu ai fi cerut de la El și ți-ar fi dat apă vie... Oricine bea din apa aceasta va înseta iarăși; dar cel ce va bea din apa pe care i-o voi da Eu, nu va mai înseta în veac, căci apa pe care i-o voi da Eu se va face în El izvor de apă curgătoare spre viața veșnică.**”

l). *Ioan 4, 23-24*: „**Dar vine ceasul și acum este, când adevărații închinători se vor închina Tatălui în Duh și în adevăr, că și Tatăl astfel de închinători Își dorește. Duh este Dumnezeu și cei ce I se închină trebuie să I se închine în Duh și în adevăr.**”

„**Apa vie**” și „închinarea în Duh și în Adevăr” de care vorbește Iisus în cele două texte, simbolizează pe Duhul Sfânt, Botezul, dar și Mirungerea. Altfel spus, apa din fântâna lui Iacov va fi înlocuită – ca și apa din Cana (*Ioan 2, 7-10*) – de o nouă esență, *apa Duhului*, iar momentul acesta a și venit. A venit deja vremea, ca slujirea și cultul vechi de pe Garizim și din Ierusalim, să cedeze locul cultului creștin, cel „**în Duh și în Adevăr**”, în care apa și Duhul nu-și vor mai înceta lucrarea niciodată. Cultul divin public creștin, prin Mirungere și prin celelalte Sfinte Taine, se constituie cadrul intim sacramental, al manifestării plene a Duhului Sfânt în Biserică și în lume.

m). *Ioan 4, 39, 41-42*: „**Și mulți samarineni din cetatea aceea au crezut în El, pentru cuvântul femeii care mărturisea: mi-a spus toate câte am făcut... Și cu mult mai mulți au crezut pentru cuvântul Lui. Iar femeii îi ziceau: Credem nu numai pentru cuvântul tău, căci noi înșine am auzit și (acum n.n.) știm că Acesta este cu adevărat Hristosul, Mântuitorul lumii.**”

Spre deosebire de atitudinea în general indiferentă, neprimitoare și uneori ostilă cu care L-au tratat pe Iisus locuitorii altor „cetăți” (Horazin, Betsaida și chiar Capernaum și Nazaret: *Matei 11, 21-24; Luca 4, 28-29*), cei din Samaria, în ciuda reputației lor respingătoare, „**Îl rugau să rămână la ei. Și a rămas acolo două zile**” (*Ioan 4, 40*). Însă, chiar dacă au mărturisit cu toată convingerea – spre onoarea lor: „**Credem căci noi înșine am auzit și știm că Acesta este cu adevărat Hristosul, Mântuitorul lumii**” (v. 42), totuși ei se vor boteza faptic și vor primi Duh Sfânt (Mirungerea) ceva mai târziu, prin intermediul Diaconului Filip și prin „**punerea mâinilor**” Sfinților Apostoli Petru și Ioan (*Fapte 8, 5-17*).

n). *Ioan 6, 27*: „**Lucrați nu pentru hrana cea pieritoare, ci pentru hrana ce rămâne spre viața veșnică, pe care o va da vouă Fiul Omului, căci pe acesta L-a pecetluit Dumnezeu Tatăl.**”

Mulțimea, fascinată de înmulțirea celor cinci pâini și doi pești din care au mâncat și s-au săturat peste cinci mii de oameni (socotiți fiind numai bărbații), L-a urmat pe Iisus din Betsaida – Iulia (N-Estul Mării Galileii), care pe apă, care pe uscat, până în Capernaum, pe țărmaș opus (cf. vv. 9-15 și 24-25), în căutare de minuni și fapte senzaționale, care să-i alimenteze entuziasmul facil. Iisus vrea însă să trezească în oameni o aspirație mult mai înaltă: foamea de Dumnezeu și căutarea hranei care dă viață veșnică. Această hrană este Pâinea lui Dumnezeu, Pâinea din cer, Pâinea – Persoană, adică Însuși trupul și sângele lui Hristos din Sfânta Euharistie, din care izvorăsc toate celelalte Sfinte Taine, implicit *Mirungerea*, evidențiată aici foarte clar: „**...căci pe Acesta (Fiul Omului, n.n.) L-a pecetluit Dumnezeu Tatăl**”, adică L-a acreditat, L-a consacrat să Se dea

pe Sine ca hrană veșnică, pentru a potoli foamea duhovnicească a oamenilor. Orice altă hrană nu este decât un surogat pentru foamea noastră esențială.

o). *Ioan 7, 37-39*: „**Iar în ziua cea din urmă – ziua cea mare a praznicului – Iisus a stat între ei și a strigat, zicând: dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea. Râuri de apă vie vor curge din pânțelele celui ce crede în Mine, precum a zis Scriptura. Iar aceasta a zis-o despre Duhul Sfânt pe Care aveau să-L primească acei ce cred în El. Căci încă nu era dat Duhul, pentru că Iisus încă nu fusese preamărit.**”

Cu prilejul Sărbătorii Corturilor, Iisus evidențiază public rolul și acțiunea Duhului Sfânt, care urmează a veni în lume și a întemeia, în chip văzut, comunitar, Biserica, în care Își va desfășura întreaga Sa lucrare sfințitoare (Sfintele Liturghii, Sfintele Taine și Ierurgii, etc.).

Când se va înfăptui acest eveniment ? Numai după „preamărirea” lui Iisus prin Jertfa, Învierea și Înălțarea Sa cu trupul la cer, adică la Cincizecime. Toți oamenii credincioși care se vor boteza și apoi vor primi, progresiv, și celelalte Sfinte Taine, vor primi darul izvorârii „de apă vie”, care se va revărsa în „râuri” din fiecare creștin, ca expresie a rodirii în fiecare, a infinitelor daruri ale Duhului Sfânt (*Galateni 5, 22-23*).

De reținut că Duhul Sfânt nu va veni în lume, în locul lui Hristos, Care nu-Și părăsește Biserica la Înălțare (cf. *Matei 28, 20*), ci Duhul va fi continuatorul și sfințitorul Bisericii și a întregii creații, precum și călăuzitorul ei spre întâmpinarea Domnului la a doua a Sa venire (*Apocalipsă 22, 17*).

p). *Ioan 12, 1-8*: „**Deci, cu șase zile înainte de Paști, Iisus a venit în Betania, unde era Lazăr, cel pe care îl înviase din morți. Și I-au făcut acolo cină și Maria slujea. Și lazăr era unul dintre cei care ședea cu El la masă. Deci Maria, luând o litră cu mir de nard curat, de mult preț, a uns picioarele lui Iisus și le-a șters cu părul capului ei, iar casa s-a umplut de mirosul mirului. Iar Iuda Iscarioteanul, unul dintre Ucenicii Lui, care avea să-L vândă, a zis: Pentru ce nu s-a vândut mirul acesta cu trei sute de dinari și să se fi dat săracilor ? Iar el a zis aceasta, nu pentru că îi era grijă de săraci, ci pentru că era fur și, având punga, lua din ce se putea în ea. A zis deci Iisus: Las-o, că pentru ziua îngropării Mele l-a păstrat. Că pe săraci orișicând îi aveți cu voi, dar pe Mine nu Mă aveți orișicând.**”

Această așa-numită „ungere din Betania” mai este menționată și la *Matei 26, 6-13* și la *Marcu 14, 3-9*, spre deosebire de o altă „ungere”, din Galileea, menționată la *Luca 7, 36-50*. Ambele „ungeri” au fost comentate în cap. I (h), II (g) și III (l) unde am arătat că nu există nicio legătură între ele și Sfânta Taină a Mirungerii, aici fiind vorba de „mirul morților”, păstrat „**pentru ziua îngropării Domnului**” (cf. v. 7).

r). *Ioan 14, 16-17, 26*: „**Și Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mângâietor vă va da, ca să rămână cu voi în veac, Duhul Adevărului, pe Care lumea nu**

poate să-L primească, pentru că nu-L vede, nici nu-L cunoaște; voi Îl cunoașteți, că rămâne la voi și va fi în voi... Iar Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe Care-L va trimite Tatăl, în numele Meu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus.”

s). *Ioan 15, 26*: „Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi pentru Mine.”

ș). *Ioan 16, 13-14*: „Iar când ca veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul; căci nu va vorbi de la Sine, ci câte va auzi va vorbi și cele viitoare vă va vesti.”

Cele trei texte de mai sus, pe care le-am selectat și le-am prezentat grupate după cum se vede, fac parte din „Cuvântarea de despărțire” a lui Iisus de Sfinții Săi Apostoli, toate fiind paralele la textele din *Matei 10, 19-20*; *Marcu 13, 11*; *Luca 12, 11-12* și *Ioan 16, 2; 15, 21*, care au fost comentate în capitolele precedente.

Toate definesc atât activitatea, rolul și misiunea viitoare a Duhului Sfânt, cât și faptul că Iisus este mijlocitorul acestei trimiteri a Duhului Sfânt ⁵¹ atât peste Sfinții Apostoli, cât și peste întreaga Biserică.

În fine, toate aceste solemne și dumnezeiești făgăduințe la un loc, se reflectă excelent în alte două deja cunoscute texte paralele: *Luca 24, 49*: „Și iată, Eu trimit peste voi făgăduința Tatălui meu; voi însă ședeți în cetate, până ce vă veți îmbrăca cu putere de sus”, precum și *Fapte 1, 8*: „Ci veți lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi și Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim, în toată Iudeea și în Samaria și până la marginea pământului.”

În capitolele următoare vom vedea și cum s-au împlinit făgăduințele Domnului Iisus, dar și dinamica acțiunilor Duhului Sfânt, atât în ce privește întemeierea, din punct de vedere istoric-comunitar, a Bisericii creștine, cât și în repeziciunea extinderii creștinismului în lumea greco-romană din acea vreme.

t). *Ioan 20, 21-23*: „Deci Iisus le-a zis iarăși: Pace vouă ! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt; Căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține vor fi ținute.”

Este prima zi de „Duminică” a Bisericii, este seara zilei Învierii Domnului, când El Se întâlnește cu Ucenicii Săi. Din acest momet, Iisus îi investeste cu statutul de „trimiși” = Apostoli și propovăduitori ai Evangheliei Sale și slujitori cu putere deplină ai iertării Sale.

Se instituie, deci, acum, două Sfinte Taine: *Apostolia* (care prin succesiune va deveni *Preoție*) și *Spovedania* (iertarea și dezlegarea de păcate).

Așadar, textul de mai sus nu are nicio legătură cu Mirungerea, ci așa cum am mai arătat, Iisus Domnul împărtășește Sfinților Săi Apostoli harul întregii Sale slujiri (Arhieru, Profet și Împărat), prin suflarea Duhului Sfânt, în acest moment, asupra lor: „Luați Duh Sfânt !” (*Ioan 20, 21-23*).

CAP. V

MIRUNGAREA ÎN CARTEA FAPTELE SFINŢILOR APOSTOLI

a). *Fapte 1, 4-5, 8*: „**Şi cu ei petrecând, le-a poruncit să nu se depărteze de Ierusalim, ci să aştepte făgăduinţa Tatălui, pe care aţi auzit-o de la Mine, că Ioan a botezat cu apă, iar voi veţi fi botezaţi cu Duhul Sfânt, nu mult după aceste zile.... Ci veţi lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi şi Îmi veţi fi Mie martori în Ierusalim şi în toată Iudeea şi în Samaria şi până la marginea pământului**”.

După Învierea Sa din morţi, Iisus Domnul a petrecut vreme de patruzeci de zile cu Sfinţii Săi Apostoli, răstimp în care, în mod intensiv, vor fi recapitulat împreună toate învăţăturile „despre Împărăţia lui Dumnezeu” (v. 3), primite de la El în timpul activităţii Sale pământeşti.

Pentru cea din urmă oară, Iisus le aminteşte acum că toate făgăduinţele Tatălui ceresc, dar şi ale Lui personale (*Luca 24, 49; Ioan 14, 16, 17, 26; 16, 7-14*), despre „îmbrăcarea cu putere de sus”, sau Botezul lor special şi unic „cu Duhul Sfânt”, se vor împlini curând. Unde ? În Ierusalim. Când ? „Nu mult după aceste zile” (v. 5). Cum ? Cu totul altfel decât Botezul obişnuit cu apă şi urmat de Mirungere, care se aplică celorlalţi oameni. Nu poate fi identificat acest nou şi special Botez nici cu investitura lor harică din seara zilei de de Înviere (cf. *Ioan 20, 22-23*), când Domnul a suflat asupra lor Duh Sfânt. De ce ? Pentru că în toate enunţurile de până acum, despre „Botezul cu Duh Sfânt şi cu foc”, referirea la Duhul Sfânt s-a făcut printr-un cuvânt nearticulat (Duh), semnificând un acces limitat la izvorul harului, atât în privinţa Botezului, cât şi a Mirungerii, pe când acum, Iisus îi anunţă pe Sfinţii Apostoli, că pe lângă darurile duhovniceşti primite până în prezent, ei vor fi botezaţi cu *Duhul Sfânt*, articolul hotărât (1), indicând plenitudinea, adică pe Însuşi Duhul Sfânt – Dumnezeu; Însăşi Persoana Duhului Sfânt Se va revărsa, pogorându-Se peste ei şi îi „**va îmbrăca**” – la propriu – cu putere „**de sus**”, întărindu-i în mod supranatural, spre a fi în măsură să-L mărturisească pe Hristos cu maximă eficienţă „**până la marginea pământului**” (v. 8), ceea ce se va şi întâmpla, după cum vom vedea în cele ce urmează.

b). *Fapte 2, 2-4*: „**Şi din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vânt ce vine repede, şi a umplut toată casa unde şedeau ei. Şi li s-au arătat, împărţite, limbi ca de foc şi au şezut pe fiecare dintre ei. Şi s-au umplut toţi de Duhul Sfânt şi au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi.**”

În Vechiul Testament, porunca lui Dumnezeu (*Ieşirea 34, 22; Deuteronomul 16, 10*) era ca atunci când se împlinesc 50 de zile de la Paşti, socotite din ziua a doua de Paşti, de la aducerea spre jertfă, ca „**dar legănat**”, a unui snop de orz la locaşul sfânt (*Leviticul 23, 15*), să se ţină o sărbătoare de mulţumire

pentru încheierea secerișului și strângerea recoltei, numită „**Sărbătoarea secerișului**” (*Ieșirea 14, 22*), „**Ziua pârgilor**” (*Numerii 28, 26*) sau „**Sărbătoarea săptămânilor**”, denumită ulterior, mai simplu, „**Cincizecime**”. Ea mai avea și un nume teologic: „**Timpul primirii învățaturii noastre**”, fiind o comemorare a primirii Legii pe Muntele Sinai.⁵²

Cincizecimea iudaică a prefigurat Cincizecimea creștină – *ziua Pogorării Duhului Sfânt* – când Dumnezeu a dat omenirii Legea cea Nouă, a „**închinării în Duh și în adevăr**”, scrisă „**cu Duhul Dumnezeului Celui viu**” în inimi și nu pe piatră (*II Corinteni 3, 3*).

Ca și Cincizecimea Vechiului Testament, și cea a Noului Testament este în strânsă legătură cu Praznicul Sfințelor Paști; de fapt toate sărbătorile creștine au în semnificația lor un pronunțat caracter pascal. Biserica creștină însăși este pascală, iar Cincizecimea, ca zi de întemeiere, din punct de vedere istoric-comunitar a Bisericii, este o consecință a Paștilor, pentru că în această zi se împlinesc dumnezeieștile făgăduințe despre care am pomenit și în comentariul textului precedent (*Luca 24, 49; Ioan 14, 16-17, 26; 16, 7-14; Fapte 1, 4-5, 8*). Acum, Duhul Sfânt chiar a și venit în lume și în Biserică într-un mod impresionant, uimitor, întrupat (materializat) în „**limbi ca de foc**”, care „**au șezut**” (s-au odihnit) peste Sfinții Apostoli, fără însă a le pricinui vreun rău. Aceasta este „**Mirungerea**” lor unică, sau Botezul lor de foc și cu foc, „puterea de sus” în care au fost ei îmbrăcați, întăriți și înnoiți, sau, pur și simplu metamorfozați (cf. *Fapte 4, 33*), devenind de nerecunoscut (cf. *Fapte 2, 7-8*).

Harisma glosolaliei (vorbirea în alte limbi), dobândită de Sfinții Apostoli prin „**Mirungerea**” „**limbilor ca de foc**” ale Duhului Sfânt asupra lor, a rodit chiar din prima zi, dar nu o recoltă de grâne, ca la Cincizecimea Vechiului Testament, ci una de suflete încreștinate (cca 3000), constituind astfel cea dintâi comunitate (Biserică) creștină din Ierusalim și din istorie (*Fapte 2, 41*).

Duhul Sfânt a delegeat limbile Apostolilor, dar a luminat și mintea tuturor neamurilor, reprezentate la acest eveniment prin cei veniți din afara Țării Sfinte (*Fapte 2, 9-12*), spre unitatea și comuniunea în credință și spre dobândirea mântuirii tuturor, (cf. *Ioan 17, 21; Fapte 4, 32*), ca o replică pozitivă la dramatica împrăștiere de odinioară, de la turnul Babel (în ebr: „bilbal” = „a (se) bâlbâi”, cf. *Facerea 11, 1-9*).

Pogorarea Duhului Sfânt marchează încheierea Revelației sinaitice și a tuturor revelațiilor vechitestamentare, pentru că acum Dumnezeu S-a făcut cunoscut lumii în chip plener, treimic⁵³, iar de acum înainte, lucrarea Duhului Sfânt, prin Sfințele taine și Ierurgii, va călăuzi și va sfinți Biserica și toată creația, în mod neîntrerupt și dinamic, orientând-o spre marea întâlnire a celei de a doua veniri a lui Hristos, spre Parusie. Datorită acestei permanente prezențe în Biserică a Duhului Sfânt, Cincizecimea va fi „**un praznic neîncetat...**”

căci dacă Duhul n-ar fi mereu de față, Biserica nici n-ar exista", afirma la timpul său Sfântul Ioan Gură de Aur.⁵⁴

Cu aceste conotații, Cincizecimea creștină este amintită în Constituțiile Apostolice⁵⁵, în lista cu sărbătorile în care sclavii erau scutiți de muncile zilnice și despre ea mai scriau: Sfântul Irineu, Tetulian, Origen ș.a.⁵⁶, iar Eusebiu de Cezareea o prezintă ca pe o sărbătoare comună cu Înălțarea Domnului și ne informează că de Cincizecimea anului 337, a trecut la cele veșnice Sfântul Împărat Constantin cel Mare.⁵⁷

Nu numai ca vechime, ci și ca importanță, Cincizecimea deține locul al doilea după Sfintele Paști. În timpul slujbelor de priveghere din ajunul Cincizecimii, Biserica primară oficia botezul, miruirea și împărtășirea catehumenilor, toți credincioșii fiind oprți de a îngenunchea la slujbe⁵⁸, iar în timpul acestui praznic, erau interzise prin lege jocurile din amfiteatre și toate spectacolele publice.⁵⁹

Numele de „Rusalii”⁶⁰ dat Cincizecimii, amintește de sărbătoarea romană a *Rozelor (Rosalia)*, iar prezența trandafirilor în biserici, simbolizează „**limbile ca de foc**” ale Duhului Sfânt, natura întregă participând astfel la bucuria acestei sărbători (cf. *Romani 8, 20-22*). Iar dacă Biserica primară Îl prăznuia de obicei în Lunea Rusaliilor pe Duhul Sfânt Dumnezeu⁶¹, astăzi, în virtutea caracterului integral revelațional al Cincizecimii, ziua de luni a devenit ziua prăznuirii Sfintei Treimi, singura de acest fel în decursul și calendarul anului bisericesc.

c). *Fapte 2, 14-18*: „**Și stând Petru cu cei unsprezece, a ridicat glasul și le-a vorbit: Bărbați iudei... aceasta să fie cunoscută și luați în urechi cuvintele mele; că aceștia nu sunt beți, cum vi se pare vouă, căci este al treilea ceas din zi; Că aceasta este ce s-a spus prin proorocul Ioil: „Iar în zilele din urmă, zice Domnul, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul și fiii voștri vor vedea vedenii și bătrânii voștri vise vor visa. Încă și peste slugile Mele și peste slujnicele Mele voi turna, în acele zile, din Duhul Meu și vor prooroci.”**

Vuietul acela de uragan, venind din cer și vâlvătaia limbilor „ca de foc” arzând deasupra capului fiecărui Apostol, au fost niște fenomene atât de șocante pentru populația extrem de numeroasă a Ierusalimului, în acele zile, încât casa în care erau adunați Sfinții Apostoli, a fost rapid înconjurată de o mare mulțime de oameni, atât localnici, cât și străini veniți la praznic din toată lumea (cf. *Fapte 2, 6-12*), curioși, uimiți, speriați, și foarte tulburați, neputând să-și explice ceea ce vedeau și auzeau, nevenindu-le să-și creadă ochilor și urechilor. Tulburarea a crescut și mai mult, când „**fiecare îi auzea pe ei** (pe Apostoli n.n.) **vorbind în limba sa și erau umiți toți și se minunau zicând; iată, nu sunt aceștia care vorbesc toți galileeni ? Și cum auzim noi fiecare în limba noastră, în care ne-am născut ?... Și toți erau uimiți și nu se dumireau, zicând unul către altul: ce va să fie aceasta ? Iar alții, batjocorindu-i, ziceau că sunt plini de must**” (*Fapte 2, 6-7, 12-13*).

Tuturor acestora, Sfântul Apostol Petru le-a dat răspunsul citat mai sus, un răspuns pertinent și incontestabil, constituit din proorocia lui *Ioil* (3, 1) cu privire la dumnezeiasca Pogorâre a Sfântului Duh și la epoca lucrării Lui de călăuzire a Bisericii pe cărările mântuirii, trasate de Hristos. Expresia „**în zilele de pe urmă**” nu semnifică zilele sfârșitului lumii, ci ale sfârșitului așteptării venirii Mângâietorului, Duhul Adevărului și ale Mirungerii Sale cosmice, ca o revărsare de daruri peste toți oamenii, de toate vârstele și de toate stările sociale și peste toată creația. Iar expresia că Domnul „**va turna din Duhul Său**”, înseamnă că nu vor exista limite în darurile oferite de El prin Sfintele Taine și că într-adevăr, în Biserica Sa „**Dumnezeu nu dă Duhul cu măsură.**” (*Ioan* 3, 34), după cum vom vedea și mai departe.

d). *Fapte* 2, 38-39, 41, 47b: „**Iar Petru a zis către ei: Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre și veți primi darul Duhului Sfânt. Căci vouă vă este dată făgăduința și copiilor voștri și tuturor celor de departe, pe oricâți îi va chema Domnul Dumnezeu nostru... Deci cei ce au primit cuvântul lui s-au botezat; și în ziua aceea s-au adăugat ca la trei mii de suflete... Iar Domnul sporea zilnic obștea celor care se mântuiau.**”

În cateheza baptismală a Sfântului Apostol Petru, din finalul căreia am reprodus acest fragment (vv. 38-39), sunt menționate trei Sfinte Taine: *Spovedania* („pocăiți-vă”), *Botezul* – inclusiv al pruncilor („și să se boteze fiecare dintre voi”) și *Mirungerea* („și veți primi darul Duhului Sfânt”). Deci toți cei aproximativ 3000 de credincioși botezați, au primit și Sfânta Taină a Mirungerii. După cum am mai spus, acum a luat ființă în istorie o realitate nouă, Biserica creștină, născută nu dintr-o putere pământească, mărginită și trecătoare, ci dintr-o putere nouă, infinită, pe care o va păstra în ea neîncetat și o va comunica lumii și creației întregi: *Puterea (Harul) Duhului Sfânt*. Acesta este și sensul v. 47b: „**Iar Domnul sporea zilnic obștea celor care se mântuiau**”; adică prin Sfintele Taine ale Pocăinței, Botezului, Mirungerii și a celorlalte; observăm că la început, în procesul de încreștinare, ponderea o aveau adulții și deci, ordinea tainelor era cea arătată mai sus. Mai târziu însă, când va lua amploare botezarea pruncilor, va urma Botezul, apoi Mirungerea, apoi Spovedania, Euharistia și celelalte.

e). *Fapte* 4, 4: „**Iar mulți dintre cei ce au auziseră cuvântul au crezut și numărul bărbaților credincioși s-a făcut ca la cinci mii.**”

Urmare vindecării minunate, de către Sfântul Apostol Petru, a unui bărbat paralizat („olog”), la „Poarta (zisă) Frumoasă” a templului din Ierusalim (*Fapte* 4, 6-8), o mare mulțime de oameni s-a adunat în pridvorul numit „**al lui Solomon**”, iar Sfinții Apostoli Petru și Ioan au început să predice cu mult curaj despre Iisus Cel mort și înviat, Care viu fiind, lucrează în lume asupra tuturor celor ce cred în El, așa cum l-a vindecat și pe ologul credincios, care cerșea

la poarta templului. Cei doi Apostoli mărturisesc cu tărie că ei sunt „**martorii Învierii lui Hristos**” (3, 15). Curajul acestei mărturisiri publice se dovedește a fi încă unul din darurile Pogorârii Duhului Sfânt, ca și sporirea spontană a numărului celor botezați și miruiți, care s-au cifrat „**ca la cinci mii**” (socotind doar bărbații de la 30 de ani în sus). Potrivit mentalității vremii, femeile și copiii nu erau incluși în statistici și genealogii, deși ei erau totuși prezenți întotdeauna și de fapt întotdeauna erau și ei doar pomeniți, însă categoric că dacă ar fi fost și socotiți, ar fi fost mult mai numeroși decât bărbații (Vezi comparativ *Matei 14, 21* și *15, 38*; la înmulțirile pâinilor și peștilor, unde iarăși se face „numărătoarea” numai a bărbaților).

f). *Fapte 4, 8*: „**Atunci Petru, plin fiind de Duhul Sfânt, le-a vorbit...**”

Invidioși pe succesul misionar al predicii Sfinților Apostoli Petru și Ioan (despre care aminteam adineaori), „**preoții, mai-marele templului și saducheii**” (4, 2-3), i-au arestat pe cei doi Apostoli, ducându-și înaintea sinedrului și interogându-i: „**Cu ce putere și în al cui nume ați făcut voi aceasta ?**” (4, 7). Sfântul Apostol Petru le răspunde (v. 8), dar nu cu cuvintele sale, ci „**plin fiind de Duhul Sfânt**”, adică aflându-se ocrotit de genul acela de „Mirungere” specială, când Însuși Duhul Sfânt grăiește prin gura celor arestați din pricina mărturisirii numelui Domnului Iisus Hristos (Vezi *Matei 10, 19-20*; *Marcu 13, 11* și *Luca 12, 11-12*). Această „Mirungere” specială, denumită „**umplere de Duh Sfânt**” este, după cum știm, o trăsătură particulară a scrierilor lucanice. Ori noi, acum, ne aflăm în „universul” lucanic al „Faptelor Sfinților Apostoli”, a doua scriere de „lung metraj” a Sfântului Evanghelist Luca.

g). *Fapte 4, 27*: „**Căci asupra Sfântului Tău Fiu Iisus, pe care Tu L-ai uns, s-au adunat laolaltă, cu adevărat, în cetatea aceasta, și Irod și Ponțius Pilat cu păgânii și cu popoarele lui Israel...**”

Textul acesta face parte dintr-o secțiune mai extinsă (4, 24-30), care reproduse un model de rugăciune al Bisericii primare. Se face trimitere aici la „ungerea” (= „mirungerea”), cu titlu de Mesia, de către Duhul Sfânt (profețită în *Isaia 61, 1-2*) a Fiului lui Dumnezeu și asumată de către Iisus, așa cum am mai spus, ca un dar ontologic al Duhului (*Luca 4, 18-19*).

h). *Fapte 4, 33*: „**Și cu mare putere Apostolii mărturiseau despre Învierea Domnului Iisus Hristos și mare har era peste ei toți.**” Și acest verset face parte dintr-o secțiune mai extinsă (4, 32-35), în care este descris un aspect intim, o imagine din viața internă a Bisericii epocii apostolice. Expresiile „**mare putere**” și „**mare har**”, confirmă aici împlinirea făgăduințelor Domnului Iisus despre „**îmbrăcarea cu putere de sus**” a Sfinților Apostoli (*Luca 24, 49*; *Fapte 1, 8*). Ambele expresii ilustrează dinamica acțiunilor Duhului Sfânt în comunitatea creștină a celor botezați și miruiți în numele lui Hristos.

i). *Fapte 5, 3, 9a*: „**Iar Petru a zis: Anania, de ce a umplut satana inima ta, ca să minți tu Duhului Sfânt... ? De ce v-ați învoit voi să ispitiți Duhul Domnului ?**”

Este vorba, aici, de un prim incident petrecut în cadrul comunității (Bisericii) creștine din Ierusalim: soții Anania și Safira cad pur și simplu morți în fața Sfântului Apostol Petru, pentru că au ascuns o parte din banii cu care și-au vândut țarina și pe care urmau să-i doneze, prin Sfinții Apostoli, Bisericii. Moartea lor spontană, constituie un exemplu pentru întreaga comunitate, ca o consecință a ieșirii, prin minciună, din comuniunea cu Duhul Sfânt și a vieții ecleziale, realizată prin Botez și confirmată prin Mirungere. Cei doi soți, stăpâniți de „**duhul răătăcirii**” (cf. *I Ioan 4, 6*), au căzut sub incidența sentinței rostită de Însuși Hristos Domnul împotriva celor ce mint, sau vorbesc hulind împotriva Duhului Sfânt, păcate care nu se vor ierta „**nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie !**” (*Matei 12, 24-32; Marcu 3, 28-30 și Luca 12, 10*).

j). *Fapte 5, 32*: „**Și suntem martori ai acestor cuvinte, noi și Duhul Sfânt, pe Care Dumnezeu L-a dat celor care Îl ascultă.**”

După eliberarea lor minunată din temnița obștească, unde fuseseră închiși de către arhieru și de gruparea saducheilor (*Fapte 5, 17-20*), Sfinții Apostoli au continuat să vestească poporului, în templu, cu și mai mult curaj „**toate cuvintele vieții acesteia**” (v. 20), adică viața creștină în Hristos. Din nou, arhieruul, convocând sinedriul, a poruncit să fie aduși (de data aceasta cu invitație) de față și Apostolii, spre a fi interogați cu privire la misiunea lor (*Fapte 5, 21-28*). Răspunzând – ca de obicei – în numele tuturor, Sfântul Petru le prezintă sinedriștilor înaltul comandament divin în numele Căruia ei propovăduiesc, arătând că „**trebuie să asculte pe Dumnezeu, mai mult decât pe oameni**” (v. 29), cu atât mai mult cu cât ei sunt martori și mărturisitori „**ai acestor cuvinte**” care „**sunt Duh și sunt viață**” (*Ioan 6, 63*), dar nu singuri, sau cu de la ei putere, ci, dimpreună cu „**Duhul Sfânt**” (v. 32), Care, așa cum știm, prin speciala lui Mirungere, vorbește El Însuși prin gura lor (cf. *Matei 10, 19-20; Marcu 13, 11; Luca 12, 11-12*).

k). *Fapte 6, 3-10*: „**Drept aceea, fraților, căutați șapte bărbați dintre voi, cu nume bun, plini de Duh Sfânt și de înțelepciune, pe care noi să-i rânduim la această slujbă... Și a plăcut înaintea întregii mulțimi cuvântul acesta și au ales pe Ștefan, bărbat plin de credință și de Duh Sfânt, și pe Filip, și pe Prohor, și pe Nicanor, și pe Timon și pe Parmena, și pe Nicolae, prozelit din Antiohia, pe care i-au pus înaintea Apostolilor, și, rugându-se, și-au pus mâinile peste ei... Iar Ștefan, plin de har și de putere, făcea minuni și semne în popor. Și s-au ridicat unii... certându-se cu Ștefan, și nu puteau să stea împotriva înțelepciunii și a duhului cu care el vorbea.**”

După Cincizecime s-a înfiripat prima comunitate creștină din Ierusalim și din istorie, formată din credincioși proveniți exclusiv dintre iudei, care încă mai păstrau legătura cu templul iudaic, mulți dintre ei fiind foști preoți mozaici (*Fapte 4, 36; 6, 7*) și foști prozeliti iudei (*Fapte 6, 5*).⁶³

Pogorârea Duhului Sfânt a produs nu numai o deosebită putere mărturisitoare a Evangheliei lui Hristos în inimile Apostolilor Săi (*Fapte 4, 33*), ci și o intensă comuniune sufletească și o perfectă unitate, atât în plan moral, cât și material, între toți membrii tinerei comunități creștine.⁶⁴

Prin alegerea și hirotonia celor șapte diaconi, la care se referă textul nostru, Biserica a dobândit o treaptă nouă în ierarhia sacramentală⁶⁵, și o mai bună organizare internă⁶⁶. În Noul Testament însă, nu avem știri clare și precise despre cele dintâi oficiali ale Sfintei Taine a Hirotoniei (diaconilor, preoților și episcopilor). Așa că cei șapte bărbați hirotoniți și amintiți în text, sunt doar cei dintâi diaconi a căror hirotonie este amintită, dar nu și cei dintâi diaconi din Biserica creștină.⁶⁷ Evident că toți erau deja botezați și miruiți și erau „**plini de Duh Sfânt**” (v. 3), în sensul că erau cei mai vrednici de a li se încredința răspunderea unui oficiu public permanent. Deci, în momentul când Apostolii „**rugându-se și-au pus mâinile peste ei**” (v. 6), nu le-au conferit Taina Mirungerii, ci a Hirotoniei (cf. *Ioan 20, 21-23*), iar referirile la Ștefan, definit ca o preeminență între cei șapte ca „**bărbat plin de credință și de Duh Sfânt**” (v. 5), care era „**plin de har și de putere**” (v. 8), cu față „**ca o față de înger**” (v. 15) și care s-a învrednicit să „**vadă cerurile deschise și pe Fiul Omului stând de-a dreapta lui Dumnezeu**” (*Fapte 7, 55*), se întemeiază, potrivit Sfântului Epifanie, pe harismele cu care l-a împodobit pe el Dumnezeu, încă din timpul când și el era unul dintre cei șaptezeci (și doi) de ucenici ai Domnului, fiind foarte probabil ca tocmai cu el să fi purtat Iisus dialogul menționat în *Luca 10, 17*. De aceea, marii imnografi ai Bisericii, îl și numesc pe Sfântul Ștefan în cântările lor „**Apostol**” și „**întocmai cu Apostolii**.”⁶⁸

1). *Fapte 8, 5-8, 14-17*: „**Iar Filip, coborându-se într-o cetate a Samariei, le propovăduia pe Hristos. Și mulțimile luau aminte într-un cuget la cele spuse de către Filip, ascultându-l și văzând semnele pe care le săvârșea... Și s-a făcut mare bucurie în cetatea aceea... Iar Apostolii din Ierusalim, auzind că Samaria a primit cuvântul lui Dumnezeu, au trimis la ei pe Petru și pe Ioan, care, coborând, s-au rugat ca să primească Duhul Sfânt. Căci nu Se pogorâse încă peste niciunul dintre ei, ci erau numai botezați în numele Domnului Iisus. Atunci își puneau mâinile peste ei și ei luau Duh Sfânt.**”

Succesul misionar de care s-a bucurat Diaconul Filip în Samaria, se datorează în bună parte poposirii Mântuitorului Iisus Hristos pe acele meleaguri, convorbirii Lui teologice cu femeia samarineancă la fântâna lui Iacov (*Ioan 4, 10-24*), precum și rămânerii Lui acolo vreme de două zile, timp suficient pentru samarineni să ajungă singuri la concluzia mărturisită chiar atunci: „**Credem... căci noi**

înșine am auzit și știm că Acesta este cu adevărat Hristosul, Mântuitorul lumii” (Ioan 4, 42). Așadar, nu e de mirare că mulțimile cărora le propovăduia Filip **„luau aminte într-un cuget la cele spuse de către el”** (v. 6), botezându-se în masă (v. 12) și **„făcându-se mare bucurie în cetatea aceea”** (v. 8). Botezul **„în numele Domnului Iisus”** (v. 16), săvârșit de Filip, era perfect valabil, însă ca diacon, el nu putea să officieze și celelalte Sfinte Taine. De aceea, pentru *Mirungere*, sunt delegați din partea Bisericii din Ierusalim, Sfinții Apostoli Petru și Ioan (v. 14-17). Ni se confirmă și aici că încă din veacul apostolic, deodată cu Botezul se oficia și Mirungerea. Aici este vorba de Mirungerea săvârșită **„prin rugăciune”** (v. 15) și prin **„punerea mâinilor”** (v. 17). Tot aici, ni se mai confirmă o rânduială existentă și astăzi în Biserică, și anume că exceptând Botezul, diaconii nu aveau calitate de a oficia singuri celelalte Sfinte Taine.

m). *Fapte 8, 18-21*: **„Și Simon (Magul, n.n.), văzând că prin punerea mâinilor Apostolilor se dă Duhul Sfânt, le-a adus bani, zicând: Dați-mi și mie puterea aceasta, ca acela pe care voi pune mâinile să primească Duh Sfânt. Iar Petru a zis către el: Bani tăi să fie cu tine spre pierzanie ! Căci ai socotit că darul lui Dumnezeu se agonisește cu bani. Tu n-ai parte, nici moștenire, la chemarea aceasta, pentru că inima ta nu este dreaptă înaintea lui Dumnezeu!”**

Aflăm aici despre existența a încă unui păcat împotriva Duhului Sfânt: *simonia*, adică încercarea de a cumpăra harul Duhului Sfânt, cu bani. Sentința pronunțată de Sfântul Apostol Petru a rămas definitivă și irevocabilă până astăzi și așa va rămâne până-n veac! Deci, aviz...

n). *Fapte 8, 35-38*: **„Iar Filip, deschizând gura sa și începând de la Scriptura aceasta (Isaia 53, 7-8 n.n.), i-a binevestit pe Iisus. Și, pe când mergeau pe cale, au ajuns la o apă; iar famenul a zis: Iată apă. Ce mă împiedică să fiu botezat ? Filip a zis: Dacă crezi din toată inima, este cu putință. Și el, răspunzând, a zis: Cred că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu. Și a poruncit să stea carul; și s-au coborât amândoi în apă, și Filip și famenul, și l-a botezat.”**

Pe lângă faptul că textul de mai sus surprinde exact momentul botezării marelui dregător al regiunii Candachia a Etiopiei, prin intermediul lui ni se mai comunică două lucruri: mai întâi, faptul că în primele decenii ale creștinismului, Botezul se oficia numai „în numele lui Iisus Hristos” (*Fapte 2, 38*) sau „în numele Domnului Iisus” (*Fapte 8, 16*), iar în al doilea rând, că, în cazul încreștinării adulților, după obișnuita cateheză baptismală, urma o foarte concisă mărturisire de credință: **„Cred că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu!”** (8, 37). Atât! De aici însă, trebuie să lămurim alte două probleme:

1. Au dreptate acei teologi bibliști, care pun la îndoială săvârșirea Botezului în Biserica primară, în numele Sfintei Treimi, după *Matei 28, 19* ?;⁶⁹

2. Dacă Filip, ca diacon, nu avea decât calitatea de a boteza (cf. 8, 14-17), cine i-a mai administrat dregătorului etiopian Taina Mirungerii, din moment

ce „**Duhul Domnului a răpit pe Filip și famenul nu l-a mai văzut ?**” (8, 39). A rămas cumva etiopianul fără Mirungere ?

1. În ceea ce privește întâia problemă, pornind de la faptul că peste tot, în Noul Testament, fie direct, fie indirect, se pomenește numai de Botezul în Hristos, am fi tentați să acordăm credit acelor teologi (citați la n. 69), care opinează că textul mateean, cu clasică formulă trinitară, n-ar fi autentic: „**Drept aceea, mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh!**” Acest text – zic ei – conține o formulă dogmatică mult prea elaborată față de data scrierii *Evangheliei I* (anii 63-65), iar dogma Sfintei Treimi s-a cristalizat abia în secolul al IV-lea (în cadrul Sinoadelor I și II Ecumenice), ceea ce, în opinia lor, înseamnă că în *Matei 28, 19* n-am avea decât o interpolare târzie, datând tocmai din această perioadă. Dar, argumentul nu convinge! Și iată de ce: textul paulin din *II Corinteni 13, 13* (inserat în centrul Sfintei Liturghii): „**Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toți!**”, datând din anii 56-57, deci anterior *Evangheliei după Matei*, are exact același conținut dogmatic trinitar ca și textul mateean. Așadar, explicația este cu totul alta, mult mai simplă și mai clară, așa cum „sună” ea și în formularea unui erudit cercetător biblist român din actualitate: „Formula de botez trinitară (*Matei 28, 19*), utilizată în „**comunitatea mateeană**” în momentul compunerii *Evangheliei I*, a înlocuit un obicei mai timpuriu de a boteza „**în numele lui Iisus**” (*Fapte 2, 38; 8, 16*).⁷⁰ Deci nu e vorba de niciun fel de interpolări în textele sfinte nouotestamentare, ci pur și simplu de o firească evoluție în formula Botezului creștin.

2. În privința faptului dacă famenul etiopian a mai fost miruit, după botezare, sau nu, răspunsul este la fel de simplu și de la îndemână: un înger al Domnului i-a comunicat lui Filip: „**Ridică-te și mergi spre miazăzi, pe calea care coboară de la Ierusalim la Gaza!**” (8, 26). Era drumul pe care dregătorul etiopian se întorcea acasă, din pelerinajul ce-l făcuse la Ierusalim și care, „**șezând în carul său, citea pe Proorocul Isaia**” (8, 27). În acel moment, Filip primește poruncă divină să acționeze: „**Iar Duhul i-a zis lui Filip: apropie-te și te alipește de carul acesta!**” (8, 29). Înțelegând Filip că etiopianul citea din cartea lui *Isaia 53, 7-8* proorocia despre Patimile Domnului, dar nu pricepea nimic, la invitația acestuia s-a urcat și el în car și „**începând de la scriptura aceasta, i-a binevestit pe Iisus**” (8, 35). A urmat apoi mărturisirea de credință și botezarea dregătorului. „**Iar când au ieșit din apă, Duhul Domnului a răpit pe Filip...**” (8, 39).

Având inițiativa acestei inedite încreștinări, inspirându-l pe Diaconul Filip să tâlcuiască într-un mod convingător profeția despre Jertfa Mântuitorului și asistând până la capăt la desfășurarea Botezării etiopianului, iar apoi răpindu-l pe Filip de acolo, este foarte limpede că *Însuși Duhul Sfânt a săvârșit Mirungerea* asupra aceluși om, voind desigur a-l „pecetlui” să devină un

misionar al lui Hristos în țara sa. Funcția și poziția lui socială, dar mai ales râvna cu care acesta și-a mărturisit credința în Hristos și dorința de a se boteza în numele Lui, sunt indicii sigure că „investiția” Duhului Sfânt va da roadele scontate și în acest caz (cf. *Galateni 5, 22-24*).

o). *Fapte 9, 6, 12, 17-18*: „**Și el** (Saul din Tars, n.n.) **tremurând și înspăimântat fiind, a zis: Doamne, ce voiești să fac ? Iar Domnul i-a zis: Ridică-te, intră în cetate și ți se va spune ce trebuie să faci... Și trei zile a fost fără vedere; și n-a mâncat, nici n-a băut... Și a văzut în vedenie pe un bărbat, anume Anania, intrând la el și punându-și mâinile peste el, ca să vadă iarăși... Și a mers Anania și a intrat în casă și, punându-și mâinile pe el, a zis: Frate Saul. Domnul Iisus, Cel Care ți S-a arătat pe calea pe care tu veneai, m-a trimis ca să vezi iarăși și să te umpli de Duh Sfânt. Și îndată au căzut de pe ochii lui ca niște solzi; și sculându-se, a fost botezat.**”

În textetele sintetizate mai sus, ne este prezentat un caz unic în istoria creștinismului: convertirea lui Saul din Tars și chemarea lui la apostolat. Asupra lui s-au succedat o serie de lucrări harice, într-o ordine pe care numai Duhul Sfânt a rânduit-o astfel: *alegerea și chemarea la apostolat (Fapte 9, 3-6); postirea desăvârșită și pocăința de sine (Fapte 9, 9-11); „punerea, peste el, a mâinilor”*, de către Anania și *vindecarea* lui de orbire, concomitent cu „**umplerea de Duhul Sfânt**” (= *Mirungerea*) și apoi, în final, *botezarea (Fapte 9, 17-18)*.

Toate aceste lucrări harice, săvârșite de Duhul Sfânt asupra viitorului Apostol al neamurilor, au fost hotărâte mai dinainte de Iisus Domnul, prin atotștiința Lui dumnezeiască: „**Și a zis Domnul către el** (către Anania, n.n.): **Mergi, fiindcă acesta Îmi este vas ales, ca să poarte numele Meu înaintea neamurilor și a regilor și a fiilor lui Israel; căci Eu îi voi arăta câte trebuie să pătimească el pentru numele Meu**” (*Fapte 9, 15-16*).

p). *Fapte 9, 31*: „**Deci Biserica, în toată Iudeea și Galileea și Samaria, avea pace, zidindu-se și umblând în frica de Domnul și sporea prin mângâierea Duhului Sfânt.**”

Scurta perioadă de liniște, de după moartea martirică a Sfântului Arhiadiacôn Ștefan și cea de după persecuția declanșată de Saul din Tars (*Fapte 8, 3*), s-a dovedit a fi de bun augur pentru tânăra comunitate creștină din Israel, ai cărei membri se puteau înmulți acum nestingheriți, „**zidindu-se**” prin Taina Sfântului Botez și „**sporind prin mângâierea Duhului Sfânt**”, prin Taina Mirungerii.

q). *Fapte 10 și 11*: - temele din cuprinsul acestor două capitole, ar putea fi exprimate prin sintetizarea lor într-un simplu enunț: *primirea celor dintâi păgâni la Hristos*. Enunțul este, într-adevăr, simplu, dar problema în sine nu, pentru că reprezintă un moment crucial în istoria răspândirii creștinismului în lume, pornind de la convertirea sutașului roman Corneliu și a casei sale, un fericit exemplu, care a devenit un reper de bază în lucrarea misionară a Bisericii către neamuri.

În fapt, Cel Care a lucrat aici dumnezeiește (și va lucra la fel, în Biserică și în lume, până la sfârșitul veacurilor), este Însuși Duhul Sfânt – Dumnezeu.

El l-a ales și l-a pregătit pe Corneliu sutașul, dimpreună cu „**toată casa lui**”, spre a fi un fertil receptor la evanghelizarea (cateheza baptismală) pe care urma să i-o facă (la propria dorință), Sfântul Apostol Petru (*Fapte 10, 1-8*). Și tot El, Sfântul Duh, l-a „catehizat” în mod minunat, printr-o vedenie cerească și pe Apostolul Petru (*Fapte 10, 10-16*), determinându-l să înțeleagă și să împlinească fără șovăire, misiunea istorică ce i s-a încredințat și, „**pe niciun om să nu-l mai numească spurcat sau necurat**” (*Fapte 10, 28*), pentru că Dumnezeu îi va curăți pe toți oamenii, prin *Botez* și *Mirungere*, tot așa „**cum a uns Dumnezeu cu Duh Sfânt și cu putere și pe Acesta** (pe Iisus din Nazaret, n.n.)... **să fie Judecător al celor vii și al celor morți... că tot cel ce crede în El va primi iertarea păcatelor, prin numele Lui**” (*Fapte 10, 28, 38, 42 și 43*). Și, pentru ca nimeni, vreodată, fie dintre cei de atunci, fie dintre cei de acum, sau din viitor, să nu se îndoiască de importanța și valoarea acestor dumnezeiești lucrări, Dumnezeu a mai făcut o minune: „**Încă pe când Petru grăia..., Duhul Sfânt a căzut peste toți cei ce ascultau cuvântul**” (*Fapte 10, 44*), adică peste Corneliu și familia lui, precum și peste „**rudenile sale și prietenii cei mai de aproape**”, pe care Corneliu îi invitase în casa lui cu acest prilej (*Fapte 10, 24*).

Iată cum, prin voia și lucrarea lui Dumnezeu, de data aceasta „**Pecetea Darului Duhului Sfânt**” (Sfânta Taină a Mirungerii), a luat-o înaintea Botezului, risipind îndoielile și uimirea tuturor (*10, 45*), „**căci îi auzeau pe ei vorbind în limbi și măbind pe Dumnezeu.**” (*10, 46*).

Toți cei de față, iudei și păgâni, trăiau acum cu înfiorare sfântă aceeași atmosferă de la Cincizecime, fapt care l-a determinat pe Sfântul Apostol Petru să decidă cu toată fermitatea: „**Poate, oare, cineva să oprească apa, ca să nu fie botezați aceștia care au primit Duhul Sfânt ca și noi ? Și a poruncit ca aceștia să fie botezați în numele lui Iisus Hristos**” (*Fapte 10, 48*).

În *capitolul 11* ni se relatează despre modul în care Sfântul Apostol Petru i-a lămurit pe „**credincioșii tăiați împrejur**” (*11, 1-2*) că „**și păgânilor le-a dat Dumnezeu pocăința spre viață**” (*11, 18*), despre succesele misionarilor anonimi în încreștinarea (botezarea și miruirea) iudeilor din Fenicia, Cipru și Antiohia (*11, 19-21*), despre activitatea misionară a lui Barnaba și Saul din Tars, vreme de un an întreg, de dezvoltare și consolidare a Bisericii antiohiene, iar în *versetul 26*, cu care se și încheie acest capitol, ni se comunică în premieră, două noutăți: a). existența, aici, a unei biserici, ca lăcaș sfințit de închinare și b). faptul că „**în Antiohia, întâia oară, ucenicii s-au numit creștini.**”

r). *Fapte 12, 24*: „**Iar Cuvântul lui Dumnezeu creștea și se înmulțea.**” În limbajul biblic cel de după Cincizecime, a devenit tradițională echivalența valorică și etimologică între noțiuni cum ar fi „**Cuvântul lui Dumnezeu**” și „**Biserică**”, sau „**creșterea**” și „**înmulțirea**” „**Cuvântului**” și vertiginoasa

sporire numerică a credincioșilor botezați și „pecetluiți” prin Taina Mirungerii. Din context (v. 23), rezultă că această stare de bine și de prosperitate a Bisericii, se datorează noii perioade de liniște și pace, de după moartea regelui Irod Agripa I, care declanșase a aprigă prigoană împotriva creștinilor „și a ucis cu sabia pe Iacov, fratele lui Ioan. Și, văzând că este pe placul iudeilor, a mai luat și pe Petru... vrând să-l scoată la popor după Paști” (v. 24).

s). *Fapte 13, 2-4*: „**Și pe când slujeau Domnului și posteau, Duhul Sfânt a zis: osebiți-mi pe Barnaba li pe Saul, pentru lucrul la care i-am chemat. Atunci, postind și rugându-se, și-au pus mâinile peste ei și i-au lăsat să plece. Deci, ei, mânați de Duhul Sfânt, au cocorât la Selencia și de acolo au plecat cu corabia în Cipru.**”

Din momentul Cincizecimii și până-n ceasul Parusiei Domnului, toate lucrările mari sau mici ale Bisericii, se vor desfășura de acum înainte sub cupola cosmică a Mirungerii, cu puterea și darurile Duhului Sfânt. Sub asemenea auspicii începe acum *prima călătorie misionară* (anii 45-48) a Sfinților Barnaba și Saul (plus Ioan Marcu din Salamina), pe traseul: Antiohia Siriei – Cipru – Perga Pamfiliei – Antiohia Pisidiei – Listra – Derbe – Iconiu și retur (pe același traseu), la Perga și Antiohia Siriei (*Fapte 13, 3-14, 28*). Misionarii creștini au plecat la drum cu binecuvântare, prin „punerea mâinilor peste ei” (v. 3), fiind tot timpul călăuziți, sau „mânați de Duhul Sfânt” (v. 4) și tot timpul vorbind și acționând din prea-plinul harului (v. 9) care nu-i părăsea niciodată.

ș). *Fapte 13, 48-49*: „**Iar neamurile pământului, auzind, se bucurau și măreau Cuvântul lui Dumnezeu și câți erau rânduiți spre viață veșnică au crezut; iar Cuvântul Domnului se răspândea prin tot ținutul.**”

Prin pitorescul aceluiași limbaj liturgic al Bisericii veacului apostolic, înțelegem mai bine dinamica extinderii creștinismului în lumea greco-romană, prin forța motrice a Duhului Sfânt și a Tainelor Sale: Botezul și Mirungerea.

t). *Fapte 13, 52*: „**Și ucenicii se umpleau de bucurie și de Duh Sfânt.**” Sub pana Sfântului Evanghelist Luca, peste tot în scrierile sale (*Evanghelia a III-a și Faptele Sfinților Apostoli*) domnește atmosfera de bucurie, ca rod, sau efect al harului Duhului Sfânt pogorât până la „umplere” încă dintru început, în viața Bisericii și a credincioșilor, prin Sfintele Taine ale Botezului și Mirungerii.

ț). *Fapte 15, 8*: „**Și Dumnezeu, Cel ce cunoaște inimile, le-a mărturisit, dându-le Duhul Sfânt ca și nouă.**”

Cuvintele de mai sus aparțin Sfântului Apostol Petru, care pledează în fața Sinodului Apostolic din Ierusalim (anii 49-50), pentru neobligativitatea Legii mozaice pentru păgânii ce vin la Hristos, în baza faptului că Dumnezeu le-a dăruit și lor Duhul Sfânt, fără nicio deosebire sau scădere, ci în aceeași măsură ca și Apostolilor la Cincizecime. Apostolul Petru recurge la aceeași argumentare pe care a susținut-o într-un cadru mai restrâns, (în *Fapte 11, 4-17*), în fața Bisericii ierusalimitene, după încreștinarea lui Corneliu sutașul și a casei sale

(*Fapte 10*). Același lucru l-au făcut apoi și Barnaba și Saul, arătând succesele primei lor călătorii misionare (*Fapte 15, 12*).

u). *Fapte 15, 28-29*: „...**Pentru că, părutu-S-a Duhului Sfânt și nouă, să nu vi se pună nicio greutate în plus în afară de cele ce sunt necesare: Să vă feriți de cele jertfite idolilor și de sânge și de (animale) sugrumate și de desfrâu, de care păzindu-vă, bine veți face. Fiți sănătoși!**”

Am reprodus aici finalul circularei sinodale, redactată de Sfântul Iacov, episcopul Ierusalimului, în calitate de președinte al Sinodului Apostolic. De atunci, a rămas, până astăzi, în limbajul tipic, eclesiologic, celebra formulă a „**Mirungerii**” sinodale: „**Părutu-S-a Duhului Sfânt și nouă**”, formulă prin care s-au consacrat, de-a lungul vremii, toate deciziile canonice de cea mai mare valoare dogmatică, ale Sinoadelor Ecumenice, izvorâte din nu mai puțin celebrul „consensus Ecclesiae dispersae.”

v). *Fapte 16, 6-8*: „**Și ei au străbătut Frigia și ținutul Galatiei, oprîți fiind de Duhul Sfânt ca să propovăduiască Cuvântul în Asia. Venind în Misia, încercau să meargă în Bitinia, dar Duhul lui Iisus nu i-a lăsat. Și trecând dincolo de Misia, au coborât la Troa.**”

Nicicând nu s-au adevărit mai clar și mai exact decât acum, cele făgăduite de Iisus Domnul în „**Cuvântarea Sa de despărțire**”, când îi asigură pe Sfinții Săi Apostoli, că le va trimite, de la Tatăl, „**un alt Mângâietor... Duhul Adevărului... Iar Mângâietorul, Duhul Sfânt... Acela îi va învăța toate... și-i va călăuzi la tot adevărul...**” (*Ioan 14, 16-17, 26; 15, 26; 16, 13-14*).

Și iată că într-adevăr, Duhul Sfânt, sau „Duhul lui Iisus”, Își pogoară acum „**Mirul**” Său misionar peste Sfântul Apostol Pavel și peste însoțitorii săi „călăuzindu-le” în mod determinant pașii, ca a doua lor călătorie misionară (anii 51-53), să se desfășoare numai pe itinerarii europene.

w). *Fapte 16, 14-15 și 31-34*:

- v. *14-15*: „**Și o femeie, cu numele Lidia, vânzătoare de porfiră, din cetatea Tiatinelor, închinătoare la Dumnezeu, aculta. Acesteia Dumnezeu (Duhul Sfânt, n.n.) i-a deschis inima ca să ia aminte la cele grăite de Pavel. Iar după ce s-a botezat și ea și casa ei, ne-a rugat zicând: De m-ați socotit că sunt credincioasă Domnului, intrând în casa mea, rămâneți! Și ne-a înduplecat.**”

- v. *31-34*: „**Iar ei i-au zis: Crede în Domnul Iisus și te vei mântui tu și casa ta. Și i-au grăit lui Cuvântul lui Dumnezeu și tuturor celor din casa lui. Și el, luîndu-i la sine, în acel ceas al nopții, a spălat rănilor și s-a botezat el și toți ai lui îndată. Și ducându-i în casă, a pus masa și s-a veselit cu toată casa, crezând în Dumnezeu.**”

Aceste texte ne relatează despre cel dintâi succese misionare pauline obținute pe pământ european: încreștinarea Lidiei din Filipi „**cu toată casa ei**”, după ce Duhul Sfânt – Dumnezeu „i-a deschis inima”, iar casa ei a devenit prima biserică (lăcaș de cult) din Europa, unde harul Duhului Sfânt „va umple”

sufletul tuturor celor ce vor fi botezați și miruiți aici și apoi și încreștinarea temnicerului din această cetate, dimpreună cu „**toți ai lui**”, fără nicio amânare „**în acel ceas al nopții..., îndată**”, după care „**a pus masa și s-a veselit cu toată casa, crezând în Dumnezeu.**”

Din relatarea ambelor cazuri, răzbat reverberațiile pline de emoție și de înălțare sfântă, pe care le-am întâlnit și la botezarea și miruirea cincizecimecă a „casei” sutașului Corneliu (*Fapte 10*).

x). *Fapte 17, 4, 12, 34*:

- v. 4: „**Și unii dintre ei au crezut... și mare mulțime de Elini închinători la Dumnezeu și din femeile de frunte nu puține**”;

- v. 12: „**Au crezut mulți dintrei și dintre femeile de cinste ale Elinilor și dintre bărbați nu puțini**”;

- v. 34: „**Iar unii bărbați, alipindu-se de el (de Sfântul Pavel, n.n.) au crezut, între care și Dionisie Areopagitul și o femeie cu numele Damaris și alții împreună cu ei (din Atena, n.n.).**”

Deși iudaismul era superior din toate punctele de vedere religiilor politeiste, totuși el își găsea mai greu adepți printre bărbații din țările europene, din cauza unei firești repulsii a acestora față de circumciziune, ponderea mai mare între prozeliți având-o femeile (cf. *Fapte 16, 13*). Din această cauză, majoritatea adepților la iudaism, după ce treceau de fazele succesive de „**ascultători**” și „**temători de Dumnezeu**” (impuse de rânduielile specifice prozeliților), preferau să se oprească la etapa de „**închinători de Dumnezeu**”, amânând cât mai mult posibil circumciziunea.

Nu același lucru s-a întâmplat însă cu Botezul creștin, cu Mirungerea și cu celelalte Sfinte Taine, care garantând accesul la mântuire, nu impuneau nicio restricție, decât o deplină consecvență în sinceritatea mărturisirii de credință.

Versetul 34 încheie capitolul 17, dar totodată încheie și episodul misiunii pauline din Atena, cunoscut sub denumirea „**Sfântul Apostol Pavel în Areopag**⁷¹.” Aparentul insucces al Sfântului Apostol Pavel în fața filosofilor atenieni, epicurei și stoici, s-a dovedit a fi totuși un mare succes, dar nu un succes imediat. Din v. 34 rezultă că printre puținii atenieni care, în urma cuvântării sale „**au crezut**” (=și s-au botezat), se numără și două persoane influente în viața Atenei, Dionisie Areopagitul și o femeie cu numele Damaris, precum „**și alții împreună cu ei.**”⁷² Ceea ce nu putea ști, atunci marele Apostol, este faptul că de la cei câțiva credincioși botezați și miruiți pe loc, de dragul lui, desigur, Atena va ajunge să dețină în viitor, 365 de biserici (câte una pentru fiecare zi a anului), iar Partenonul va deveni cu adevărat lăcașul celei mai Sfinte dintre fecioare, Fecioara-Maică, Maria, Mama Domnului nostru Iisus Hristos. Și aceasta, datorită credinței efervescente a celor numai câțiva credincioși, în sufletul cărora „sămânța” propovăduirii pauline a crescut și a rodit prin Duhul Sfânt, ca și când ar fi rodit „de la sine” (cf. *Marcu 4, 26-29*).

y). În continuare, în marea secțiune din *Fapte 18, 1-21, 27*, ne este prezentată activitatea Sfântului Apostol Pavel în Corint, vreme de un an și șase luni (*18, 11*), până la plecarea pe mare, spre Siria (*18, 18*), apoi la Cezareea, Ierusalim și în final la Antiohia (*18, 22*), urmată în curând de a treia călătorie misionară a sa (anii 53-58).

Din perioada corintiană, remarcăm un eveniment cu totul deosebit, care a influențat puternic convingerile religioase ale multor locuitori din acest oraș: **„Dar Crispus, mai-marele siagogii, a crezut în Domnul împreună cu toată casa sa; și mulți dintre Corinteni, auzind credeau și se botezau”** (*18, 8*).

Dacă însuși marele sinagogarh s-ar fi încreștinat doar el personal (adică s-ar fi botezat și miruit), ar fi fost ceva deosebit, chiar uimitor; dar el s-a încreștinat **„împreună cu toată casa sa”!** Avem aici un eveniment colosal, de talia celor descrise în *Fapte 10 și 16, 15, 31-34* (încreștinările caselor lui Corneliu sutașul, a Lidiei și a temnicerului din Filipi). Și acum, ca și atunci, s-a produs în casa lui Crispus o revelație, o „microcincizecime”, fapt care, pe de o parte, a șocat puternic întreaga comunitate iudaică din oraș, iar pe de altă parte, a constituit pentru întreaga populație un imbold irezistibil, încât **„mulți dintre Corinteni, auzind, credeau și se botezau”** (v. 8). Ba mai mult, **„Însuși Domnul a zis lui Pavel, noaptea în vedenie: Nu te teme, ci vorbește și nu tăcea, pentru că Eu sunt cu tine și nimeni nu va pune mâna pe tine, ca să-ți facă rău. Căci am mult popor în cetatea aceasta”** (v. 9-10). Și într-adevăr, când n-au mai putut suporta succesele misionare ale Sfântului Apostol Pavel, **„pe când Galion⁷³ era poconsulul Ahaiei, Iudeii s-au ridicat toți într-un cuget și l-au adus la tribunal, zicând că acesta caută să convingă pe oameni să se închine lui Dumnezeu contrar legii”** (v. 12-13). Dar proconsulul, luminat de Duhul Sfânt, i-a respins pe iudei **„și i-a izgonit de la tribunal”** (v. 14-16).

z). **Din perioada celei de-a doua călătorii misionare** (*Fapte 18, 24-21, 27*), reținem aici doar trei episoade ilustrative, privind indiviziunea dintre Sfintele Taine ale Botezului și Mirungerii:

- *Fapte 18, 24-28*: **„Iar un Iudeu cu numele Apollo, alexandriu de neam, bărbat iscusit la cuvânt, puternic fiind în Scripturi, a sosit la Efes. Acesta era învățat în calea Domnului și ferbând cu duhul, grația și învăța drept cele despre Iisus, cuoscând numai botezul lui Ioan. Și el a început să vorbească, fără sfială, în sinagogă. Auzindu-l, Priscila și Acvila l-au luat cu ei și i-au arătat mai cu de-amănuntul calea lui Dumnezeu. Și voind el să treacă în Ahaia, l-au îndemnat frații și au scris ucenicilor să-l primească. Și sosind (în Corint), a ajutat mult cu harul celor ce crezuseră; căci cu tărie și în fața tuturor, el înfrunta pe iudei, dovedind din Scripturi că Iisus este Hristos.”**

Completându-i lui Apollo „educația” creștină, de fapt, soții Acvila și Priscila l-au catehizat, l-au botezat și i-au administrat și Taina Mirungerii. Efectele celor două Sfinte Taine (Botez + Mirungere) sunt vizibile și imediate. Ucenicii

din Efes nu i-ar fi dat acreditări scrise către Biserica din Corint, dacă pregătirea lui teologică n-ar fi fost suficientă. În urma verificărilor (examinării) ce i s-au făcut el a fost mai întâi botezat. Iar ca urmare a primirii și Tainei Mirungerii (Darul Duhului Sfânt), imediat ce a ajuns în Corint, cu harul ce l-a primit, „**a ajutat mult**” noilor încreștinați de aici, impunând totodată cu argumente incontestabile, divinitatea și mesianitatea Mântuitorului Iisus Hristos în disputele cu iudeii atât de ostili creștinismului.

- *Fapte 19, 1-7*: „**Și pe când Apollo era în Corint, Pavel, după ce a străbătut părțile de sus, a venit la Efes. Și găsind câțiva ucenici, a zis către ei: Primit-ați voi Duhul Sfânt când ați crezut ? Iar ei au zis către el: Dar nici n-am auzit dacă este Duh Sfânt. Și el a zis: Deci în ce v-ați botezat ? Ei au zis: În botezul lui Ioan. Iar Pavel a zis: Ioan a botezat cu botezul pocăinței, spunând poporului să creadă în Cel ce va să vină după el, adică în Iisus Hristos. Și auzind ei, s-au botezat în numele Domnului Iisus. Și punându-și Pavel mâinile peste ei, Duhul Sfânt a venit asupra lor și vorbeau în limbi și prooroceau. Și erau toți ca la doisprezece bărbați.**”

Iată-ne din nou, față în față cu o altă microcincizecime! Pe lângă faptul extrem de vizibil și indiscutabil, al superiorității Botezătorului creștin, față de cel al lui Ioan⁷⁴, putem observa în textul de mai sus, cu maximă claritate, asocierea absolut necesară dintre Taina Sfântului Botez și a Mirungerii. De aceea ele au rămas nedespărțite până astăzi.

- *Fapte 21, 8-9*: „**Iar a doua zi, ieșind, am venit la Cezareea. Și întrând în casa lui Filip binevestitorul, care era dintre cei șapte diaconi, am rămas la el. Și acesta avea patru fiice, fecioare, care prooroceau.**” Filip „binevestitorul” este cel vare încreștinase pe samarineni (*Fapte 8, 5-13*) și îl botezase pe dregărorul reginei Candachia a Etiopiei (*Fapte 8, 26-40*). Evident că dacă cele patru fiice ale sale „prooroceau” de la o vârstă atât de timpurie, („fecioare” fiind), tatăl lor le-a botezat încă din pruncie și, deodată cu Botezul, ele au primit și harisma proorociei prin Taina Mirungerii, care a însoțit și în cazul lor botezarea (cf. *Fapte 19, 6*).

NOTE BIBLIOGRAFICE

37. În opinia Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, *Studiul Noului Testament. Curs pentru anul I de studiu*, Ediția a II-a revizuită și îmbunătățită, Editura Alma Mater, Cluj- napoca, 2005, p. 212: „Expresia nu trebuie înțeleasă în sensul propriu al cuvântului, întrucât nici Evanghelia nu este un tratat sistematic de teologie și nici Ioan nu este un teolog în sensul modern al cuvântului. Aceste apelative trebuie înțelese mai degrabă în sensul originar al cuvântului și anume „teologie însemnând cunoașterea lui Dumnezeu, vorbirea cu și despre Dumnezeu.”

38. *Studiul Noului Testament pentru Institutele Teologice*, Ed. cit., p. 117;

39. În *Galateni 4, 5-7*, text de care ne vom ocupa la timpul potrivit, este evocată ideea unui timp nou (idee anunțată încă din 3, 25), un timp al credinței, care urmează timpului Legii (3, 23). Acesta este timpul cel nou al „plinirii vremii”, care marchează începutul mântuirii lumii.

40. Așa cum arătam în text, Sfântul Evanghelist Ioan îi are aici în vedere pe toți cei din Israel și dintre neamuri, care au crezut și și-au însușit misterul Întrupării lui Hristos, nu doar printr-o aderare declarativă la creștinism, ci în mod practic, botezându-Se și „îmbrăcându-se în Hristos” (*Galateni 3, 27*) prin Mirungere, primind astfel harul, sau „puterea să se facă fii ai lui Dumnezeu.” Expresia „fii ai lui Dumnezeu” este rară în Noul Testament (vezi: *Matei 5, 9; Romani 8, 16, 17, 21; Filipeni 3, 15* ș.a.), dar în schimb, apare frecvent în scrierile ioaneice (*Ioan 1, 2; 11, 52; I Ioan 3, 1; 2, 10; 5, 2, 4* ș.a.), Ioan fiind singurul autor noutestamentar care face o distincție netă între expresia „Fiul lui Dumnezeu” (*O Yiós thoū Theoū*), formulă utilizată doar pentru a defini natura divină a raportului filial al lui Iisus cu Dumnezeu Tatăl și „fii ai lui Dumnezeu” (*Tékna thoū Theoū*), expresie definitorie pentru creștinii botezați și pecetluiți cu Sfântul Mir, care nu au de la sine puterea de a se face fii ai lui Dumnezeu, dar o primesc în dar, prin Sfintele Taine. Deci, pentru ei, filiația divină este și dar și devenire, fapt care se realizează prin nașterea spirituală, în actul credinței, adică prin Botez și Mirungere. (A se vedea, mai pe larg, cum tratează această temă Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, *o.c.*, p. 219-220);

41. Există totuși o paralelă, dar numai între Prologul ioaneic (*1, 1-18*) și *Coloseni 1, 15-20*, de unde autorul Evangheliei a IV-a și-a însușit principalele idei teologice. Fiind un profund cunoscător și admirator al teologiei pauline, Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan ar putea fi considerat „bijuterul” care taie în fațete și dă strălucire sporită „diamantelor” gândirii pauline.

42. Sfântul Evanghelist Matei își începe scrierea cu „Cartea neamului (pământesc, n.n.) al lui Iisus Hristos”, care este o listă genealogică, tipic iudaică, de la Avraam la Iisus, plasându-și astfel Evanghelia sub semnul așteptării și împlinirii, în Persoana, viața și învățătura lui Iisus Hristos, a tuturor profețiilor Vechiului Testament; Sfântul Marcu, axat doar pe fapte și evenimente, își rezumă introducerea într-o singură frază (*1, 1*). „Începutul Evangheliei lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu”, iar Sfântul Luca a compus și el un Prolog (*1, 1-4*), însă după modelul elenistic al timpului său.

43. Pentru o aprofundare a conținutului și mesajului teologic al Prologului ioaneic, Părintele Profesor Stelian Tofană, *o.c.*, p. 216, ne recomandă următoarea bibliografie: M.-E. Boismard, *Le Prologue de Saint Jean*, Paris, 1953; C.K. Barret, *The Prologue of St. John's Gospel*, London, 1971; A. Feuillet, *Le Prologue du quatrième Evangile*, Paris, 1968; C. H. Dodd, *The Interpretation of the Fourth Gospel*, London, 1965, p. 263-285; I. de la Poitotier, *Structure du Prologue de Saint Jean*, dans „New Testament Studies”, nr. 30, 1984, p. 354-381; G. Rochais, *La formation du Prologue (In. 1, 1-18)*, dans „Science et Esprit”, nr. 37, 1985, p. 5-44.

44. Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, *o.c.*, p. 218;

45. Art. 3 din Simbolul de credință niceo-constantinopolitan (325/381);

46. Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, *o.c.*, p. 220;

47. În *Ieșirea 30, 23-31*, avem descrierea și utilizarea „mirului sfintei ungeri”, din Vechiul Testament, izbitor de asemănătoare cu Sf. și Marele Mir și cu Mirungerea din Noul Testament: „Să iei din cele mai bune mirodenii: cinci sute sicli de smirnă aleasă; jumătate din aceasta, adică două sute cincizeci sicli de scorțișoară miroșitoare; două sute cincizeci sicli trestie miroșitoare; cinci sute sicli casie, după siclul sfânt, și untdelemn de măsline, un hin, și să faci din acestea mir pentru ungerea sfântă, mir alcătuit după meșteșugul făcătorilor de aromate; acesta va fi mirul pentru sfânta ungere. Să ungi cu el Cortul Adunării, Chivotul legii și toate lucrurile din Cort, Masa și toate cele de pe ea, Sfeșnicul și toate lucrurile lui, Jertfelnicul tămâierii, Jertfelnicul arderii de tot și toate lucrurile lui, și Baia și postamentul ei. Și să le sfințești pe acestea și va fi sfințenie mare; tot ce se va atinge de ele se va sfinți. Să ungi de asemenea și pe Aaron și pe fiii lui și să-i sfințești, ca să-Mi fie profeți. Iar fiilor lui Israel să le spui: acesta va fi pentru voi Mirul Sfintei Ungeri, în numele Meu, în neamul vostru.”

48. Detalii despre „Mesia – Hristos”, la Jean-Jacques von Allmen (și colaboratorii), *Vocabulaire biblique*, Neuchâtel, Suisse, 1964, p. 214 (*Onction*); Pr. Dr. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament A-Z*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1984, p. 294-295 (*Mesia*); J.D. Douglas (și colaboratorii), *Dicționar biblic*, Editura „Cartea creștină”, Oradea, 1995, p. 652 (g) și Pr. Dr. Ioan Bude, *Grafia corectă a numelui Mântuitorului lumii*, în Rev. „Altarul Banatului”, nr. 7-9/2006, p. 129 și urm.;

49. Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, *o.c.*, p. 223-224;

50. Vezi aceeași constatare și în vol. I – „Botezul”, p. 36;

51. Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, *o.c.*, p. 231;

52.Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan, *Religia evreilor: Iudaismul*, în Rev. „Mitropolia Ardealului”, nr. 5/1986, p. 23, la Prot. Dr. Ioan Bude, *Temeiuri biblice noutestamentare cu privire la oficierea Sfințelor Taine și Ierurgii bisericești, Vol. I: Botezul*, Editurile Învierea și Eurobit, Timișoara, 2017, p. 40-42;

53.Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica generală (cu noțiuni de artă bisericească)*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1985, p. 223;

54.*De S. Pentecoste*, nom. 1, 1.4, P.G., T. XXIII, col. 1220;

55.*Constituțiile Apostolice*, V, 20; VIII, 33, P.G., T. I, Col. 737;

56.Cf. Prof. Ene Braniște, o.c., p. 224 (notele 41-43);

57.*De vita Constantini*, IV, 64, P.G., T. XXIII, col. 1220;

58.Sf. Vasile cel Mare, *Canonul 91*; Sinodul I Ecumenic, *Canonul 20*; Fer. Ieronim, *Dialogus contra Luciferianos*, 9, P.L., T. XXIII, col. 164A;

59.*Codex Theodosianus*, 15, 5;

60.„Rosalia”, (de la lat. „rosa, -ae” = trandafir), termen „importat” în lb. română, probabil prin coloniștii stabiliți în nordul Dunării, prin sec. II-III, cf. R. Reli, *Istoria vieții bisericești la români*, I, p. 69-70;

61.Vezi *Sinaxarul Uteniei din Lunea Rusaliilor*: „Întru această zi prăznuim pe Însuși Prea Sfântul și de viață făcătorul și Întruotputernicul Duh, Care este Unul din Treime, Dumnezeu”, în *Penticostarul*, București, 1973, p. 373;

62.Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, o.c., p. 262.

63.Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc, *Ierurgiile în Biserica epocii apostolice – indicii noutestamentare*, în Rev. „Ortodoxia”, nr. 3/1985, p. 496;

64.E. Jacquier, *Les Actes des Apôtres*, ed. a II-a, Paris, 1926, p. 144;

65.Batiffof, *La ierarchie primitive*, în „Etudes d’histoire et de théologie positive”, 1902, p. 225-275;

66.E. Jacquier, o.c., p. 187-188; Pr. Traian Valdman, *Vechea organizare a Bisericii și Sinodul I Ecumenic*, în rev. „Studii Teologice”, nr. 3-4/1970, p. 267-277;

67.Besler, *Beiträge zur Erklärung der Apostelgeschichte*, p. 29, la E. Jacquier, o.c.; Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, o.c., p. 263;

68. Ne referim la: Sfântul Efreem Sirul (secolul IV); Roman Melodul (secolele V-VI); Sofronie, Patriarhul Ierusalimului (secolul VII); Andrei al Cretei (secolul VIII); Sfântul Ioan Damaschin (secolul VIII); Studii: Teodor, Ciprian și Teofan al Niceei (secolul IX), Anatolie al Tesalonicului, Iosif Imnograful din Constantinopol și alții, despre care pomenește Prot. Dr. Marcu Bănescu, în art. *Întâiul martir – deschidere spre neamuri*, în rev. „Mitropolia Banatului”, nr. 6/1986, p. 32;

69. André Benoît, *Le baptême; sa célébration et sa signification dans l’Eglise ancienne*, în vol.: „Baptême, sacrament d’unité”, Ed. Mame, Paris, 1971, p. 19-27; B. Reicte, *Synoptic Prophecies on the Distinction o Jerusalem*, în „Studies in New Testament and Early Christian Literature: Essays in honour of Allen P. Wilkgren”, Ed. D.E. Anne, 1972, p. 121-134; J.A.T. Robinson, *Redating the in New Testament*, London, 1976, p. 13-30;

70. Pr. Prof. Univ. Stelian Tofană, *Introducere în Studiul Noului Testament*, Vol. II, (*Evangheliile după Matei și Marcu. Documentul „Quelle”*), Editura Presa Universitară Clujeană, 2002, p. 262;

71. „Areopagul” era numele unei coline stâncoase, unde în vechime se afla templul lui Aress, care a fost silit să dea socoteală în fața zeilor pe această colină, pentru uciderea lui Hollriotius, care încercase să-i necinstească fiica;

72. Profund dezamăgit de atitudinea neserioasă și sfidătoare a filosofilor atenieni față de elevatele adevăruri de credință propovăduite de el, Sfântul Apostol Pavel nu le va adresa atenienilor nicio epistolă și nu le va scrie miciodată, niciun cuvânt, părăsind destul de supărat și de grăbit orașul, pentru a se stabili pentru o vreme mai îndelungată (1 an și jumătate) la Corint;

73. Proconsulul Galion era fratele filosofului stoic Seneca (mentorul împăratului Nero). Ca și fratele său, Galion era un om sobru și echilibrat, simpatizându-l pe Sfântul Apostol Pavel pentru înțelepciunea și propovăduirea sa. De aceea, în conflictul cu iudeii din Corint, l-a și protejat pe acesta, luându-i în mod fățiș apărarea.

74. A se vedea *Vol. I, Botezul*, partea I, 1, p. 11-14;